

Автор

Кравчук Богдан Іванович,
вчитель історії

КЗ «Храпинська ЗОШ І-ІІ ступенів» Локницької сільської ради
Зарічненського району Рівненської області.

Мета: показати роль краю у житті Київської Русі та Галицько-Волинської держави, визначити походження назви «Нобель», познайомити з політикою київських князів стосовно нашого краю; розповісти про сучасну історію села; розвивати вміння роботи з історичним текстом; прививати любов до рідного краю.

Урок з історії рідного краю 6 клас

Тема. Літописне місто Небель. Минуле села Нобель

Мета: показати роль краю у житті Київської Русі та Галицько-Волинської держави, визначити походження назви «Нобель», познайомити з політикою київських князів стосовно нашого краю; розповісти про сучасну історію села; розвивати вміння роботи з історичним текстом; прививати любов до рідного краю.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань та вмінь.

Обладнання: презентація до теми, роздавальний дидактичний матеріал.

Поняття: «погост», «Київська Русь», «князь», «князівство».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація знань учнів

1. Які села ми вивчали на минулому уроці?
2. Звідки походить назва нашого села?
3. А звідки ми дізнаємося про події старовини?

III. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми, мети уроку.

Слайд 3

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Політика київських князів стосовно нашого краю.

У ч и т е л ь. Сьогодні ми знову поговоримо про *Київську Русь* — першу на нашій території державу із центром у Києві. Сформували цю країну слов'янські племена. Цих племен було багато. Серед них: поляни, древляни, кривичі, в'ятичі, сіверяни, хорвати, дреговичі, дуліби і багато інших.

Слайд 6

Формуємо просторові уявлення

1. Які з цих племен жили на території нашого краю?
(дреговичі, древляни і дуліби)

У ч и т е л ь. Правила цією державою князі. **Князь** — глава держави, влада якого передається у спадок. Як і нинішній президент України, князь теж керував державою з своєї столиці. Тобто з міста Києва. І оскільки країна була великою, то й не дивно, що в ній виникали певні протиріччя з владою. То одні то інші племена хотіли отримати власну незалежність від Києва і не платити князю данину. Серед них були і **древляни**.

884 року київський князь Олег підкорив древлян, але після його смерті вони вийшли з-під влади м. Києва.

Слайд 7

914 року київський князь Ігор знову підкорив древлян, у яких, однак, залишився свій князь. **942** року відбулися збройні сутички між військами київського князя й древлянами, які прагнули стати незалежними від Києва. Спроба князя Ігора **945** року провести повторний збір данини серед древлян привела до повстання древлян і загибелі князя.

**Князь Ігор
(915—945)**

914 року київський князь Ігор знову підкорив древлян, у яких, однак, залишився свій князь. 942 року відбулися збройні сутички між військами київського князя й древлянами, які прагнули стати незалежними від Києва. Спроба князя Ігора 945 року провести повторний збір данини серед древлян привела до повстання древлян і загибелі князя.

Слайд 8

За легендою після смерті Ігора, древлянський князь Мал сватався до його дружини Ольги, але вона знищила сватів і повела дружину на Коростень.

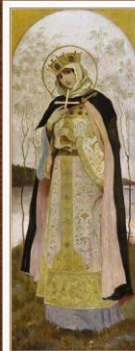

**Древлянський князь Мал
(888—946)**

За легендою після смерті Ігора, древлянський князь Мал сватався до його дружини Ольги, але вона знищила сватів і повела дружину на Коростень.

Слайд 9

946 року княгиня Ольга придушила повстання і ліквідувала древлянське князівство.

**Княгиня Ольга
(945-962)**

946 року княгиня Ольга придушила повстання і ліквідувала древлянське князівство.

Слайд 10

Формуємо просторові уміння

1. Чому древляни повставали проти влади київських князів?
2. Хто з князів поклав край древлянським повстанням?
2. Створення погостів та їх значення.

У ч и т е л ь. А зараз ми дізнаємось про створення погостів. А допоможе нам у цьому _____.

Повідомлення учнів

Це було панування великої княгині Ольги (945-964). На відміну від своїх попередників — Олега та Ігоря, княгиня Ольга не вела зовнішніх війн, її енергія і талант адміністратора яскраво проявились в активній дипломатії — як зовні, так і в середині країни.

За 20 років мирного управління вона перетворила величезну територію, на якій раніше не раз вибухали повстання проти центральної влади, на цілісну, добре впорядковану державу. «Ні Ігор, ні Олег не мали часу за війнами на внутрішні справи. Ольга сама об'їхала всю державу. У санях або на звичайному возі проїхала сотні, тисячі кілометрів». Княгиня Ольга здійснила адміністративно-територіальну реформу, провела перепис населення, запровадила податкову систему, навела лад у сферах полювання і бортного бджільництва, як стратегічних галузей для експортного потенціалу держави. Ольга заклала нові міста, села, погости.

А тепер найцікавіше. До 60-х років минулого століття Зарічне мало дивну і давню назву Погост Зарічне.

У часи київських князів **погост** був адміністративно-господарським осередком, де призначені володарем Київської Русі люди, від його імені віддавали розпорядження, чинили суд, зосереджували данину тощо. Є й таке тлумачення: слово «погост» у давній Русі окреслювало місце тогочасної адміністративно-податкової влади, де нагромаджувались натуральні оброки, чисельні данини, зібрані князівськими тіунами, які були не тільки збирачами, але й суддями для місцевого люду. На великих погостах будували палати, церкви, постійні склади для данини і товарів. До таких належав Погост Зарічне. Саме тут зосереджувалась данина, зібрана з цілої місцевості над річкою Стир та її допливами.

Полісся у ті часи не було найвіддаленішим від центру князівської держави, бо його ріки були головними артеріями життя і міграції людини. Адже з давніх-давен, ще до приручення коня і винайдення колеса та прокладення гужових шляхів, людина знала човен і водні дороги. Великі київські князі мали тут свої погости, через які зібрана в зимовий період князівськими дружинниками данина, довгими караванами відправлялась цим водним сполученням за течією до Києва.

Сучасні історики говорять, що початок нового періоду реформи розпочався вже після шести років правління Великої княгині Ольги, тобто у 951 р. Тому є всі підстави стверджувати, що впродовж наступних одинадцяти років її правління був заснований Погост на Стиру, або Погост Зарічне. Погостів за князів київських було багато, але історична назва за минуле тисячоліття збереглась до 60-х років минулого століття тільки на Заріченському Поліссі.

Працюємо з поняттями (слайд 12)

Погост — поселення, де призначені князем люди, від його імені віддавали розпорядження, чинили суд, зосереджували данину тощо.

Данина – податок за часів Київської Русі.

Тіун – помічник князя, який керував важливими галузями господарства князя і його селянами.

3. Літописне місто Небель.

У ч и т е л ь. Переходимо до основного питання нашого уроку. Основні відомості про село можна знайти у Вікіпедії. А допоможе нам у цьому _____.

Повідомлення учнів.

Дані Вікіпедії

Нобель — село у Зарічненському районі Рівненської області, центр сільської ради. Лежить на березі Прип'яті й озера Нобель, за 35 км від районного центру.

Сільраді підпорядковані села Дідівка, Котира, Млин.

Населення станом на 1 січня 2007 року становить 325 чол.

Є школа, будинок культури, бібліотека, фельдшерсько-акушерський пункт. Біля села розташований Нобельський заказник.

З історії села

Поблизу села виявлено залишки поселення доби мезоліту.

Перші поселенці на території сучасного Зарічненського району з'явилися 150-35 тисяч років тому. Перше населення переважно займалось мисливством і рибальством.

Село вперше згадане в Іпатіївському літопису за 1158 рік.

В період Київської Русі на березі озера Нобель існувало літописне місто Небель. Воно згадане в літописі під 1262 роком.

1519 - королева Бона, отримавши від чоловіка-короля Пінське та Кобринське князівства, виявилась енергійною господинею й адміністратором нових володінь.

1524 вона видала документ з підтвердженням, що надає Небельському монастирю привілеї - право ченцям ловити рибу в озері та річці Прип'яті. Крім того, йому даровано ділянку орної землі.

У XVII ст. місто Небель зруйнували татари.

Видатні люди

В селі народилися:

Сергій Граховський — відомий білоруський письменник, політв'язень.

Прокопович Володимир Флорович — підполковник ветеринарної служби Армії УНР.

Савич Павло Максимович - ветеран Німецько-радянської війни, прапорonosець перемоги.

Культура

У 1520 році у місті Нобель було написано Нобельське Четвероєвангеліє.

Від 2003 року за ініціативою письменника й літературознавця Григорія Штоня проводиться щорічний всеукраїнський фестиваль гумору «Лауреат Нобельської премії, символом якого є тлустий сом (мешканці села багато рибалять, а соми з озера, яке з трьох боків оточує село,— то їхня найкраща здобич).

Працюємо з датами

Працюємо з датами

- 1158 – село вперше згадане в Іпатівському літописі.
- 1262 – село згадане в літописі як місто Нобель.
- 1520 – у місті Нобель було написано Нобельське Четвероевангеліє.
- 1524 – королева Бона видала документ з підтвердженням, що падає Нобельському монастирю право ловити рибу в озері та річці Прип'яті. Крім того, йому даровано ділянку орної землі.
- XVII ст. – місто Нобель зруйнували татари.
- 2003 – за ініціативою письменника й літературознавця Григорія Шгона проводиться щорічний всеукраїнський фестиваль гумору «Лауреат Нобельської премії»

Слайд 14

Нобельське Четвероевангеліє

Найдавніша писемна пам'ятка
Українського Полісся.
Написане 1520 року в селі
Нобель Зарічненського
району Рівненської області.

Слайд 15

Робота з текстом

У ч и т е л ь. Прочитайте уважно текст про минуле села Нобель.

Минуле села Нобель

На підвищеному пагорбі, що розтинає однойменне озеро навпіл, розкинулось село Нобель. Милує зір краса і гармонія незайманої поліської природи. Хвилі древнього озера щось тихо нашіптують звивистому берегу, що потопає в очеретяному вбранні. Їм у такт диво – колісками похитуються дерев'яні човни на припонах. Посеред озера – три неповторні острови, що відбиваються у тихому плесі густим верболозом та вільхою, сосною та високим очеретом. Літньої пори тут справжнє пташине царство і квіткове розмаїття.

Село Нобель у давнину було чималим населеним пунктом (містечком) і торговим центром на основній поліській водній артерії – Прип'яті. Нобель розташовано на півострові – піщаній косі, що заходить далеко у водну широчінь озера. Тому у давні часи для поселення тут було дуже зручне, неприступне для ворожих набігів місце, яке оберігало місцевих жителів від небезпеки. Разом з тим водні артерії єднали Нобель і весь край зі стольним градом Києвом. У «Літописі Руському» від 1158 року знаходимо згадку про те, що князь Ярополк володів не тільки Нобелем, а й цілою однойменною волостю, яку передав монастирю. У цьому ж літописі уже від 1262 року згадується про боротьбу волинських князів з литовськими набігами. Михайло Грушевський у своїй праці «Історія України-Руси», серед головних центрів життя в XII-XIII століттях на Поліссі згадує міста Турів, Пінськ, Клецьк, Луцьк, Городно, Дубровицю, Степань, Чорторийськ, Нобель, та інші осаді, про які йдеться в літописах. У добу Великого князівства литовського Нобель залишався важливим стратегічним і торговим центром Полісся. Містечко належало тоді турово-пінським князям, які на замковій горі побудували новий замок, щоб

боронитися від нових ворогів – турків і кримських татар. Саме від ординців десь у XVII столітті і загинув град Нобель у вогнях пожеж.

Чимало страшних подій довелося пережити Нобелю за свою багатолітню історію. Ворожі набіги чужинців не раз несли руїну і смерть, залишаючи по собі невимовні страждання. Ще й досі у пам'яті старожилів – лиховісні дні і ночі минулої Великої вітчизняної війни, яка сягнула Нобеля, обпалила вогненним крилом і село, і людські долі. Ще й досі у їхніх серцях ятрать ті рани. У роки фашистської окупації нобельці чинили опір чужинцям. Вони допомагали партизанам одягом і продовольством, багато жителів села влилося в ряди народних месників. На фронтах з окупантами воювало 125 жителів Нобеля, 102 з них нагороджені орденами і медалями. Кожен другий фронтовик не повернувся до рідної домівки з вогненного

виру.

Прапороносцями перемоги стали нобельці, які брали участь у штурмі рейхстагу – Павло Максимови Савич та Іван Максимович Криневич. Вони у складі розвідки 756-го стрілецького полку забезпечували підняття Михайлом Єгоровим і Мелітоном Кантарією прапора Перемоги над фашистським лігвом. На фасадній стіні, на колонах Рейхстагу наші земляки, як і багато інших воїнів, написали і свої прізвища, поставили автографи миру.

В житті завжди є місце подвигу, навіть у мирні дні. Бо як, якщо не подвигом можна назвати вчинок Петра Ходневича із Нобля? Коли погожого літнього дня на жнивному полі спалахнула від іскри солома на волокуші і від неї загорівся трактор, Петро Ходневич намагався відтягнути подалі від лану отой вогонь. А тоді кинувся збивати полум'я з кабіни і двигуна трактора. Та було вже пізно – вже він і сам став живим факелом. Так, на двадцять другого році життя, 26 липня 1971 року, загинув Петро Ходневич. На Петровому полі урочисто відкрили Стеллу, біля школи у Нобелі встановили бюст. В очі живим вдивляється юнак, який віддав своє життя заради людей, заради їх добра, заради рідного поля, що несло народу золото їх буття.

Багата історія Нобля налічує понад дев'ять віків. Отже, Нобель - найстаріше село Зарічненського району. У цих місцях ще й донині живі спогади про князівські часи. Живуть вони в легендах і піснях, які віками плекались у глибинах багатой поліської душі.

Формуємо просторові уміння

1. Яка річка протікає повз село? (*Прип'ять*)
2. Хто спалив місто у XVII столітті? (*татари*)
3. Назвіть прізвища прапороносців перемоги з села Нобель. (*Павло Максимови Савич та Іван Максимович Криневич*)

У ч и т е л ь. Збереглась одна давня легенда про село. Вона може розповісти нам багато цікавого. А допоможе нам у цьому _____.

Повідомлення учня

Легенда-бувальщина про бій князя Василька, меншого брата князя Данила Галицького, при озері Нобель (1262 р.)

Слайд 20

Десь там, на півночі від Прип'яті, серед лісів і боліт жило плем'я ятвягів. А їхньому князю Скомунду хотілось стати найславетнішим і найбагатшим на Поліссі і в Литві. І пішли ятвяги війною на мирні села і городи своїх сусідів. Вимели до зернинки засіки, забрали всю худобу в Загородді, сплюндрували Пінськ. А Скомундові цього мало. Почув князь, що на Прип'яті є багатий Нобель і повів свої ватаги лісовими нетрями, через болота, пуці, на південь.

«Ні меч, ні стріла не бере нашого Скомунда, - нахвалялись нападники, - він чародій». Підійшли... А як глянули на величний Нобельський замок, то як згря вовків кинулися через перешийок на півострів. Одчинилися важкі брами замку, вийшли назустріч їм хоробрі витязі і почалась люта січа. Нобельці стали муром, відбивали ворогів. І мусила піти згряя. Аж за Ясельду відступили.

І сказав тоді Скомунд: «То озеро порятувало Нобель. Узимку ми погостюємо у тому замку. Як тільки крига скує озеро та річки - рушимо».

Не чекали в Ноблі біди, але на вежах пильнували вартові-дозорці і вдень, і вночі. І ось засурмили тривогу, з лісу на лід чорними клубками викотилось чужинське військо. Знов одчинилися важкі брами фортеці і супроти нападників стали нобельські юнаки-звитяжці. Бились довго, зчервоніла крига, і падали ятвяги як снопи. Та не витримав лід такого тягару, прогнувся - і все військо, як рубалось, так і пішло на дно. А Скомунд учепився за крижину, видряпався якимось і щез у лісі. «Чародій», - повірив дехто. Та піймав його князь Василько і наказав йому голову відрубати. «І чародійство не допомогло», - говорять люди.

І досі в селі кажуть: «Як припасти вухом до берега озера, то можна почути, як десь у глибині вод звучать мечі...»

Працюємо з поняттями

Слайд 21

Перегляд навчального відеофільму "Мандри. Нобель".

V. Узагальнення та підбиття підсумків уроку

1. Про яких історичних осіб — володарів Київської держави ви дізналися?
(Олег, Ігор, Ольга, Василько)
2. Які слов'янські племена проживали на наших землях?
(Дуліби, древляни, дреговичі)
3. Розкажіть про князювання Ольги. *(Підкорила древлян, створювала погости ...)*
4. Який фестиваль проходить на березі озера Нобель? *(Фестиваль гумору)*
5. Яку назву має найстаріше село нашого району? *(Нобель)*

VI. Домашнє завдання

Опрацювати конспект